

ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКА ЯК СКЛАДОВА НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Юлія Миколаївна КИРИЧЕНКО,

*доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри правового забезпечення
підприємницької діяльності та фінансової безпеки
факультету № 6 Харківського національного
університету внутрішніх справ,
<https://orcid.org/0000-0001-9125-218X>*

Єгор Вадимович КИРИЧЕНКО,

*студент гр. ФБСдср-18-1 факультету № 6
Харківського національного університету
внутрішніх справ*

Відповідно до п. 2. ч. 3 ст. 3 Закону України «Про національну безпеку України» від 21 червня 2018 року до фундаментальних національних інтересів належить сталий розвиток економіки, громадянського суспільства і держави для забезпечення зростання рівня та якості життя населення [1]. Цим Законом визначається, що державна політика у сфері національної безпеки та оборони ґрунтується на забезпеченні воєнної, зовнішньополітичної, державної, економічної, інформаційної та екологічної безпеки, кібербезпеки України тощо. Отже, економічна безпека є складовою національної безпеки країни і від її стану залежать обороноздатність країни, її військовий потенціал і, як наслідок, захист національних інтересів, а також соціальний захист населення.

Відповідно до Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України, затверджених Міністерством економічного розвитку і торгівлі України [2], до складових елементів структури економічної безпеки віднесено виробничу, демографічну, енергетичну, зовнішньоекономічну, інвестиційно-інноваційну, макроекономічну, продовольчу, соціальну та фінансову безпеку. Фінансова безпека, у свою чергу, містить такі складові: 1) банківська безпека; 2) безпека небанківського фінансового ринку; 3) боргова безпека; 4) бюджетна безпека; 5) валютна безпека; 6) грошово-кредитна безпека.

Фінансова безпека є основною складовою економічної безпеки, оскільки охоплює всі галузі матеріального виробництва та забезпечує обіг грошей. Існують різноманітні трактування її змісту та структурних складових. Переважно серед складових фінансової безпеки держави виділяють бюджетну безпеку, боргову безпеку, грошово-кредитну (монетарну) безпеку, валютну безпеку, інвестиційну безпеку, банківську безпеку та безпеку небанківського фінансового сектору (фінансову безпеку страхового та фондового ринків) [3, с. 104 - 105].

Нині виокремлюють значну кількість загроз економічній безпеці держави, а саме: недосконалість бюджетної політики та нецільове використання коштів бюджету; переважно фіскальний характер системи оподаткування;

значні розміри державного й гарантованого державою боргу, проблеми з його обслуговуванням; різкі зміни рівня цін і курсу національної валюти; невисокий рівень капіталізації банківської системи, невеликі обсяги довгострокового банківського кредитування та завищений рівень відсоткових ставок за кредитами, що також пов'язано зі створенням протидії загрозам – ризикам неповернення кредитів; неспроможність банків до акумулювання коштів і довгострокового кредитування; криміналізація та масштабний відтік капіталу в тіньовий сектор і за кордон тощо. Також загрозу для економічної безпеки України становлять обмеженість доступу до міжнародних фінансових ринків; суттєва залежність від експортно-імпоротної діяльності; погіршення стану зовнішньої торгівлі, зростання дефіциту платіжного балансу, зокрема рахунку поточних операцій; значна залежність від зовнішніх кредиторів; вплив світових фінансових криз на фінансову систему держави; нестабільність і недосконалість правового регулювання у фінансовій сфері; нерівномірний розподіл податкового навантаження на суб'єктів господарювання, що зумовлює ухилення від сплати податків і відтік капіталу за кордон; відтік капіталу за кордон унаслідок погіршення інвестиційного клімату; низький рівень бюджетної дисципліни й незбалансованість бюджетної системи; збільшення обсягу державного боргу; недостатній рівень золотовалютних резервів; значний рівень доларизації економіки; істотні коливання обмінного курсу національної валюти, не зумовлені дією макроекономічних факторів; недостатній розвиток фондового ринку, зокрема в частині застосування механізмів обліку та переходу прав власності на цінні папери, а також забезпечення захисту прав інвесторів на фондовому ринку; недостатній рівень капіталізації фінансової системи [4, с. 9].

З метою виявлення та розслідування економічних злочинів постає необхідність у всебічному й структурованому дослідженні деструктивних процесів, які виникають у сфері економічної діяльності під впливом кримінальних правопорушень. Зазначене дасть змогу ефективно протидіяти загрозам у фінансово-економічній сфері. Ефективним засобом у виконанні окреслених завдань є інститут фінансових розслідувань, який посідає одне з чільних місць у системі протидії економічній злочинності та забезпеченні економічної безпеки. Фінансові розслідування як певний механізм аналітичного забезпечення економічної безпеки використовують у системі заходів економічної політики, контролю, правоохоронних механізмів.

Отже, на сьогоднішній день в умовах глобалізації та інтеграції економічних відносин важливого значення набуває організація економічної безпеки держави.

Розглядаючи історію становлення органів із боротьби з економічними злочинами на теренах сучасної України, слід зазначити, що питання протидії правопорушенням у сфері економіки та корупції було актуальним в усі часи і залишається таким і сьогодні.

Звертаючись до історії правоохоронних органів боротьби з економічною злочинністю, ми виокремлюємо визначні досягнення тих, хто в непрості післявоєнні роки і в часи від дня проголошення незалежності України, забезпечував захист економічних інтересів держави, прав і свобод людини і громадянина.

Перша спроба заснувати орган, відповідальний за боротьбу з фінансовими порушеннями, належить до весни 2013 року. Законопроект «Про Службу фінансових розслідувань України (фінансову поліцію)» розглядався міністерствами за ініціативою Податкової міліції.

У 2014-2015 роках Кабінетом Міністрів України було розроблено кілька концепцій Служби фінансових розслідувань. Тоді теж хотіли ліквідувати податкову поліцію та ще чотири органи виконавчої влади, а на базі ДФС, податкової поліції та економічних підрозділів СБУ та МВС створити нову службу, але проект не пішов далі від громадських обговорень.

Через рік до Верховної Ради України було внесено законопроект «Про фінансову поліцію», яка мала б замінити податкову. Згідно пропозиції, фінансова поліція – це державний правоохоронний орган, на який покладається обов'язок забезпечення запобігання, виявлення, припинення, розслідування та розкриття злочинів у сфері формування та використання фінансових ресурсів держави, економічної безпеки.

В уряді відбулася дискусія щодо майбутнього органу фінансових розслідувань. У підсумку Міністерством фінансів України було внесено свій законопроект про створення Служби фінансових розслідувань, який так і не було розглянуто.

30 серпня 2019 року на доручення Президента України проект закону про Бюро фінансових розслідувань внесли до Верховної Ради як невідкладний, проте 2 жовтня 2019 року зняли з розгляду.

Тим часом 2 жовтня 2019 року Верховна Рада України прийняла в першому читанні інший законопроект – № 1208-2 «Про Бюро фінансових розслідувань», однак у другому читанні його відхилили.

2 липня 2020 року зареєстровано новий проект закону №3087-д «Про Бюро економічної безпеки України», що 3 вересня цього ж року пройшов перше читання. 28 січня 2021 року закон був проголосований у цілому, а підписаний Президентом України 22 березня 2021 року. 12 травня 2021 р. Кабінет Міністрів України прийняв постанову № 510 «Про утворення Бюро економічної безпеки України», якою утворив Бюро економічної безпеки України як центральний орган виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України. Державну реєстрацію органу як юридичної особи проведено 23 серпня 2021 року.

Сучасні реалії економічного та політичного життя України свідчать про те, що головним пріоритетом діяльності органів із захисту економічної безпеки є боротьба з корупцією та хабарництвом. Це підтверджують і нові закони, прийняті Верховною Радою України, і громадська думка тощо.

Саме Бюро економічної безпеки України, яке розпочало свою роботу 25 листопада 2021 року, має стати органом, де основна ставка буде зроблена на аналітику і запобігання економічним правопорушенням, а не покарання. До того ж, саме Бюро економічної безпеки України має уніфікувати в собі повноваження решти державних органів в сфері економічної безпеки і виступити платформою для діалогу між бізнесом та державою задля детінізації економіки.

Отже, в сучасних умовах розвитку сфери забезпечення економічної безпеки, як складової національної безпеки, є вкрай необхідним здійснити чіткі організаційні, правові, матеріально-технічні тощо зміни, аби якомога ефекти-

вніше використовувати всі можливості нового органу державної влади, на який покладено завдання щодо протидії правопорушенням, що посягають на функціонування економіки держави.

Список використаних джерел:

1. Про національну безпеку України: Закон України від 21.06.2018 № 2469-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19>.
2. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України: Наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 29.10.2013 № 1277. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1277731-13>.
3. Безпека життєдіяльності та охорони праці: підручник / [В. В. Сокурєнко, О. М. Бандурка, С. М. Бортник та ін.]; за заг. ред. В. В. Сокурєнка ; Харків. нац. ун-т внутр. справ. – Харків : ХНУВС, 2021. – 308 с.
4. Фінансові розслідування у сфері протидії легалізації злочинних доходів в Україні [Текст] : метод. рек. / [С. С. Чернявський, О. Є. Користін, В. А. Некрасов та ін.]. – Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2017. – 164 с.
5. Про Бюро економічної безпеки України: Закон України від 28 січня 2021 року № 1150-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1150-20/ed20210128>